

مطالعه تطبیقی آموزش های کار آفرینی در ایران و سایر کشورها و ارائه راهکارهای موثر آموزش کار آفرینی به زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی

نرجس خاتون اسعدی خلیلی
کارشناس ارشد برنامه ریزی
رفاه اجتماعی

فاطمه حق پرست
کارشناس مطالعات خانواده

کار و جامعه

با توجه به نقش و جایگاه مهمی که کار آفرینی و کار آفرینان در جریان رشد و توسعه کشورها ایفا می کنند، دولت ها سعی می کنند تعداد بی شماری از افرادی که واجد خصوصیات کار آفرینی هستند را در جهت آموزش های کار آفرینی سوق دهند. از آنجایی که کار آفرینان در تشخیص فرصت ها و موقعیت ها، مهارت های ویژه ای دارند پیشگامان واقعی تغییر، توسعه و تحول در جامعه محسوب می شوند. بر این اساس آنها موتور محرکه توسعه اقتصادی و اجتماعی در هر جامعه ای محسوب می شوند. فرایند کار آفرینی، پیامدها و اثرات زیادی در جامعه به دنبال خواهد داشت که ایجاد اشتغال و رفع بحران بیکاری یکی از این تأثیرات خواهد بود. این فرایند زمانی اهمیت دو چندان می یابد که بتواند منجر به توانمند سازی افرادی گردد که در فقر و محرومیت اقتصادی به سر برده و ناچارند که در چرخه های حمایتی سازمانها و ارگان های حمایتی قرار گیرند. دولت ها می توانند از طریق ارائه آموزش های کار آفرینی مطابق با شرایط فردی و اجتماعی این افراد، گامی موثر در استقلال آنها از سویی و از سوی دیگر گسترش فرصت های برابر اقتصادی، اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت در جامعه بردارند. لذا با توجه به حجم عظیمی از افراد فقیر دارای توان کار تحت پوشش نهاد های حمایتی نظیر کمیته امداد و سازمان بهزیستی، و همچنین الزام دولت به توانمند سازی و خروج ۱۰ درصدی افراد قابل بازتوان از چرخه حمایت، لزوم توجه به این بخش از جامعه ضروری به نظر می رسد. از آنجا که یکی از اساسی ترین مراحل توانمند سازی و کار آفرینی، آموزش در این خصوص می باشد؛ توجه به فرایند آموزش منسجم توانمند سازی و کار آفرینی در نهادهای حمایتی از جمله سازمان بهزیستی کشور اهمیت بیش از پیش می یابد چرا که به نظر می رسد آموزش منسجم و هدفمندی در خصوص کار آفرینی و توانمند سازی افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی از جمله در سازمان بهزیستی به چشم نمی خورد. لذا این تحقیق در نظر دارد پس از مطالعه آموزشهای کار آفرینی در سایر کشورها و در ایران و سپس در سازمان بهزیستی به ارائه راهکار پیشنهادی جهت آموزش کارآتر کار آفرینی در سازمان مذکور بپردازد.

واژگان کلیدی: کار آفرین، کار آفرینی، آموزش کار آفرینی، زن سرپرست خانوار

مقدمه

امروزه کار آفرینی به عنوان یک راهکار اثر بخش برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها به شمار می رود. کار آفرینی به معنای فرایند کشف و بهره برداری از فرصت ها به منظور ارزش آفرینی در عرصه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده و اساس توسعه پایدار تلقی می شود. بدین ترتیب توسعه کار آفرینی نقش شایسته ای برای حضور فعال در بازارهای جهانی، رقبا، اشتغال زایی پایدار، توسعه عدالت، کاهش فقر و حل مشکلات جامعه، دولت و بخش عمومی دارد.

پس از روشن شدن اهمیت کار آفرینی، ضرورت توجه و تربیت افراد غیر کار آفرین و آموزش کار آفرینی به آنان از اهمیت ویژه ای برخوردار می گردد. از این رو فعالیت های آموزشی برای تربیت کار آفرینان در دستور کار بسیاری از مراکز آموزش کار آفرینی در ایران قرار گرفته، چرا که لازمه توسعه کار آفرینی، آموزش آن است. همچنین با توجه به تاکید دولت در برنامه پنجم توسعه کشور مبنی بر توانمند سازی و خروج سالانه ۱۰ درصد از افراد دارای قابلیت بازتوانی از چرخه حمایت، می بایست آموزش کار آفرینی به افراد محروم و فقیر جامعه، جهت اجرای عدالت و کاهش فقر مورد توجه روز افزون دولتمردان قرار گیرد.

روشناسی تحقیق

روش تحقیق در این طرح، انجام مطالعات تطبیقی در سایر کشورها و در ایران می باشد که جهت غنای تحقیق، روش مصاحبه نیز مورد استفاده

قرار گرفته است.

جامعه هدف: زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی
روش گردآوری اطلاعات: اسنادی و مصاحبه

برخی ویژگی های جامعه هدف

روانشناسان معتقدند که زنان سرپرست خانوار هم از حیث مادی و هم از حیث روانی و عاطفی دارای مشکل بوده و استرس و اضطراب بیش تری را تجربه می کنند (تاتینا بلداجی و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۲).

این افراد از زمانی که همسر خود را به هر دلیلی از دست می دهند مجبور به ایفای نقش های چندگانه ای می شوند که در تعارض با یکدیگر قرار دارند. گروه عمده ای از این زنان با فقر، ناتوانی،

بی قدرتی به ویژه در امور اقتصادی روبه رو هستند به طوری که عزت نفس و سلامت روانی آنان را مختل و زمینه ابتلا به افسردگی و سایر اختلالات را فراهم می سازد. لزوم ارائه آموزش های کار آفرینی در این افراد از آنجایی روشن می گردد که آموزش و ظرفیت سازی

از ابزارهای زیربنائی فرایند توانمند سازی افراد فقیر می باشد. به وسیله آموزش فقرا و محرومان جامعه با مفهوم افزایش بهره وری و

توان کسب درآمد آشنا می شوند. آموزش می تواند قدرت چانه زنی افراد فقیر را افزایش دهد؛ آگاهی و اعتماد به نفس آنها را پرورش دهد؛ و دسترسی و استفاده از ظرفیت های موجود در جامعه را بهبود

بخشد. لذا مهارت آموزی از اقداماتی است که می تواند آمادگی افراد را برای اشتغال فراهم نماید. زنان بیوه و مطلقه احساس تنهایی، انزوا،

طرد شدگی و عدم درک از سوی دیگران دارند بنابراین ارائه آموزش های مهارت های زندگی، شهروندی و نگرش خلاق به زندگی و نیز آموزش

مباحث حقوقی می تواند به این خانواده ها در رویارویی با مشکلاتی که برای آنها آموزش ندیده و پرورش نیافته اند مفید و موثر باشد. (قلی پور و همکاران، ۱۳۹۰، ۴۴).

تعریف مفاهیم

کارآفرین: شخص یا اشخاصی (صاحبان کسب و کار) هستند که از طریق ایجاد یا توسعه فعالیت اقتصادی (یا اجتماعی) به وسیله شناسایی، ارزیابی و بهره برداری از محصولات، خدمات و بازارهای

جدید، در جست و جوی ایجاد ارزش هستند (زالی، ۱۳۸۹، ۲۷).
کلمه انگلیسی "entrepreneur" از واژه فرانسوی "entreprendre" به معنی به عهده گرفتن، مشتق شده است. فرهنگ واژگان وبستر

این طور بیان می کند: واژه "entrepreneur" برای کسی به کار می رود که سازمان دهی و مدیریت می کند و خطرات شغل یا کاری متهورانه را به جان می خورد. فرهنگ آکسفورد می نویسد: "entrepreneur"

کسی است که قبول مسئولیت می کند، مدیر، کنترل کننده، قهرمان (شجاع صفت، ۱۳۸۶، ۹).

کارآفرینی: فرایند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه منحصر به فردی از منابع به منظور بهره گیری از فرصت ها. (احمد پور داریانی، ۱۳۷۸، تعریف واژه ها).

آموزش: فراگیری تخصص ها، مهارت ها، شناخت و آگاهی است که فرد را جهت پذیرش سمت جدید و یا انجام وظایف مختلف در مقطع زمانی خاص از پیش تعیین شده است آماده و تجهیز می نماید به

تعبیری دیگر: آموزش کوششی است که توسط سازمانها برای تغییر رفتار افراد از طریق فرایند یادگیری و بخاطر افزایش اثر بخشی آنها صورت می گیرد (احمد پور داریانی، ۱۳۷۸، تعریف واژه ها).

آموزش کارآفرینی: به برنامه هایی اشاره دارد که دانش و آگاهی های مربوط به کارآفرینی را برای اهداف شغلی ارتقاء بخشد و مهارت هایی را فراهم کند تا افراد بتوانند با اعتماد به نفس و آگاه به فرصت ها، توانایی

راه اندازی کسب و کاری جدید را به دست آورند (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۰).

زن سرپرست خانوار: به کسانی گفته می شود که بدون حضور منظم و یا حمایت یک مرد بزرگسال، سرپرستی خانوار را به عهده می گیرند و مسئولیت اداره اقتصادی خانواده، تصمیم گیریهای عمده و حیاتی به عهده آنهاست (محمدی، ۱۳۸۵، ۴).

ادبیات پژوهش آموزش کارآفرینی

در چند دهه اخیر نوآوری و اختراع جایگاه ویژه ای در پیشرفت و توسعه کشورها داشته و صاحب نظران اقتصادی آن را به عنوان موتور توسعه اقتصادی قلمداد کرده اند که با وجود ارزشمندی و پایان ناپذیری، منبع

بی بدیل، بسیار ارزان و در اختیار همگان است. جامعه ای که پیشرفت خود را متکی به قوه تفکر و ابداع بداند موفق تر از جامعه ای است

که وابسته به منابع مادی و طبیعی است. در برخی از کشورها به دلیل عدم وجود منابع مادی و طبیعی به نیروی ابتکار و خلاقیت

و به عبارتی کارآفرینی روی آورده و طی چند دهه خود را در گروه کشورهای پیشرو قرار داده اند. به ویژه در عصر دانایی محور کنونی که تلفیق اندیشه و ابتکار همراه با تکنولوژی های پیشرفته موجب ابداعات

بی نظیری می گردد، توجه به افراد کارآفرین بیش از پیش حائز اهمیت و مورد توجه مدیران قرار گرفته است و این سوال را در ذهن تداعی می نماید که کارآفرینان زاده می شوند؟ یا پرورش می یابند؟ این سوال

و سئوالات مشابه با آن موجب بحث و تبادل نظر و تحقیق و پژوهش بیشتر صاحب نظران این حوزه گردید (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۳۸).

نتایج تحقیق رشید (۱۹۹۷) در دبیرستان آمریکا نشان داد که ۸۰ درصد جوانان آموزش کارآفرینی را لازم می دانند و تمایل دارند درباره کارآفرینی اطلاعات بیشتری داشته باشند (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۰).

تجربه کشورهای مختلف نظیر هند، کره جنوبی، ژاپن، مالزی و... در زمینه آموزش و ترویج روحیه و فعالیت کارآفرینی موید این نظریه است که کارآفرینی قابل آموزش است و می توان روحیه کارآفرینی را از دوره

کودکی و در همه سنین بین افراد جامعه تشویق و ترویج نمود. سازمان بین المللی کار نیز براساس مطالعات گسترده خود گزارش می دهد که آموزش های کارآفرینی بر میزان رشد، اشتغال و سودآوری بنگاه های کوچک تاثیر جدی داشته است و این آموزش ها موجب بهبود عملکرد کاری آموزش دیدگان شده است (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۰).

در شرکت، شیوه‌های بازاریابی، تحلیل امکان سنجی، حسابداری، مالیات، قوانین و مقررات شرکت‌های نوپا، طراحی و توسعه تولیدات و... کارآفرینان را آماده می‌نماید که فعالیت‌های خود را گسترش داده و یا بهبود بخشند.

- برنامه پشتیبانی و حمایت همه جانبه از کارآفرینان اعم از حمایت‌های مالی و مادی مانند معرفی بانک‌های دولتی و خصوصی و شیوه‌های مشارکت مالی سرمایه‌داران در پروژه‌های جدید خطرپذیر، حمایت‌های علمی و فنی همچون معرفی اساتید و صاحب‌نظران دانشگاه و صنعت در حوزه موردنظر به کارآفرین، حمایت‌های فرهنگی و معنوی که اغلب دولت‌ها انجام می‌دهند در زمینه مسائلی همچون صدور پروانه، حذف مقررات زائد، تسهیلات مالیاتی و... و معرفی شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی به عنوان زیرساخت فعالیت‌های اقتصادی نوین به کارآفرینان (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۲).

• شرکت‌کنندگان در دوره‌های آموزش کارآفرینی

- یکی از مسائل مهم در برپایی دوره‌های آموزشی آن است که به چه کسانی آموزش داده شود؟ و اهداف موردنظر هر دوره ویژه چه گروهی از افراد است؟ در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان گروه‌های چهارگانه‌ای را برای شرکت در انواع دوره‌های آموزشی به شرح زیر برشمرد:

- دانش‌آموزان و دانشجویان که در مجموعه دروس رسمی، اجباری و یا اختیاری خود واحدهای درسی خاص را برای افزایش آگاهی و ایجاد و پرورش انگیزه و تمایل به کارآفرین شدن با اساتید و مربیان خبره پشت‌سر می‌گذارند.

- اعضای هیئت علمی و مدرسان، گروه دیگری هستند که از بین صنعتگران، استادان، دست‌اندرکاران و صاحب‌نظران کارآفرینی انتخاب شده و تحت آموزش‌های ویژه‌ای قرار می‌گیرند تا ضمن آشنایی با اهداف، سرفصل‌ها، روشها، محتوی و فنون آموزش در دوره‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی، توانایی و مهارت تدریس در دوره‌ها و کلاس‌های آموزش کارآفرینی را کسب نمایند و به عنوان حامیان کارآفرینی از کارآفرینان حمایت نموده و به گسترش فرهنگ کارآفرینی بپردازند.

- کارآفرینان بالفعل و بالقوه گروهی هستند که با مفاهیم و اصول اولیه کارآفرینی آشنا شده و از طریق تجارب فردی دست به انجام فعالیت‌های کارآفرینانه زده‌اند و یا به منظور تکمیل و تقویت توانایی‌های عملی خود برای گسترش حیطه فعالیت و یا راه‌اندازی فعالیت جدید و یا در سطح وسیع در دوره‌های آموزشی ویژه شرکت می‌کنند تا با اصول مدیریت، حسابداری، بازاریابی و... آشنا شوند و یا از حمایت و پشتیبانی‌های مالی، علمی، فنی، فرهنگی و زیربنایی بهره‌مند گردند؛ مانند دوره‌ای که توسط سازمان بین‌المللی کار برای آموزش و مشاوره

پارلادا و برتراند به منظور بررسی تاثیر نظام‌های آموزش عالی بر ساختارهای اقتصادی و اجتماعی منطقه به مطالعه برنامه‌های دانشگاه پلی تکنیک کاتولونیا پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که:

تغییرات محتوایی در دروس دوره‌های آموزشی و ارائه دوره‌ها و دروس جدید کارآفرینی در دانشگاه‌ها به سرعت موجب تغییر در صنایع و مراکز تولیدی و صنعتی کوچک و متوسط منطقه شده است این امر با انعقاد قراردادهای همکاری در تولید، انتقال و توسعه فناوری‌های نوین بین دانشگاه و صاحبان صنایع محلی صورت پذیرفته است.

در پایان می‌توان گفت که آموزش کارآفرینی نه تنها بر شرکت‌کنندگان و آموزش‌دیدگان تاثیرگذار است، بلکه علاوه بر آن به طرق مختلف به رشد و پیشرفت فرهنگ کارآفرینی در جامعه اثرات مثبت و مستقیمی برجا می‌گذارد (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۲).

اهداف آموزش کارآفرینی

یکی از مهمترین و مقدم‌ترین عوامل در طراحی و اجرای یک دوره آموزشی، توجه به اهداف آن است. در تدوین اهداف یک دوره آموزش کارآفرینی نیز ابتدا باید هدف از برگزاری آن را مشخص نمود. دوره‌های آموزش کارآفرینی نیز همانند کلیه دوره‌های آموزشی براساس اهداف متفاوتی طراحی می‌گردند. با وجود این در مجموع فارغ از اهداف ویژه خود سه تغییر اساسی در فراگیران ایجاد می‌نماید. این سه تغییر شامل تغییر در دانش و معلومات و اطلاعات، تغییر در نگرش و بینش و طرز تلقی افراد نسبت به موضوعات و مسائل ویژه و در نهایت تغییر در مهارت‌ها و توانایی‌های عملی افراد است. با گسترش حیطه فعالیت‌های آموزشی در حوزه کارآفرینی نیز می‌توان اهداف دوره‌های آموزشی در این زمینه را به شرح زیر طبقه‌بندی نمود:

- دوره‌های آموزشی با هدف آگاه نمودن و ترویج فرهنگ و روحیه کارآفرینی در بین کلیه اقشار جامعه. این دوره‌ها با تاثیر در بینش افراد نسبت به کارآفرینی به عنوان یک انتخاب شغلی و معرفی کارآفرینان موفق و نحوه دستیابی آنان به این توفیقات، گروه‌های مختلف اعم از جوانان، اقلیت‌ها، بیکاران، بازنشستگان و... را نسبت به این امر حساس و با انگیزه می‌نمایند تا تمایل به کارآفرین شدن در آنان افزایش یابد و ایده‌های نو را تا دستیابی به کمال و نتیجه دنبال نمایند.

- برنامه‌های آموزشی ویژه برای کارآفرینان بالقوه که به افراد آموزش‌هایی از قبیل خلاقیت، توانایی شناخت و استفاده صحیح از فرصت‌ها، تمایل به مخاطره‌پذیری، استقلال و تعهد نسبت به کار، تمایل به حل مشکلات، بهبود انگیزش و تمایلات فردی برای کارآفرین شدن را ارائه می‌دهند و با الهام بخشیدن به آنان راه دستیابی به موفقیت را روشن می‌نمایند.

- دوره‌هایی برای کارآفرینان بالفعل که آنان را راهنمایی می‌کند که چگونه فعالیت خود را برای رشد بقای شرکت‌شان بهبود بخشند و با ارائه آموزش‌های لازم در زمینه مدیریت نوآور و کارآفرین

- آموزش تخصصی جهت آشنایی شرکت کنندگان با شیوه‌های مدیریت صحیح کارآفرینی اعم از مستقل و سازمانی که چگونه با حمایت و پشتیبانی و تشویق می‌توان محصول و خدمات جدید را به تکامل رساند و حیطه فعالیت را گسترده‌تر نمود.
- تاکید بر آموزش‌های تخصصی کاربردی همراه با دیدگاه‌های کارآفرینی نظیر چگونگی تامین منابع مالی، استراتژی‌های بازاریابی، حسابداری و مالیات‌بندی و... (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۹).

مدل‌های نظری

تجارب آموزش کارآفرینی در سایر کشورها

آلمان:

اصل آموزش حرفه‌ای دوگانه (از طریق صنعت و دانشکده‌ها) تشکیل دهنده ساختار اصلی سیستم آموزش حرفه‌ای آلمان می‌باشد که به دستیابی به تخصص‌های سطح بالای شغلی کمک می‌کند. با وجود این توافق شده است که سیستم آموزش دوگانه نیاز به توسعه بیشتری دارد تا به نحو مطلوب‌تری بتواند خود را با نیازهای صلاحیتی جدید کسب و کارها که در نتیجه پیدایش حرفه‌های جدید و مدرنیزه ایجاد شده‌اند، تطبیق دهد (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۵۴).

فعالیت آموزش کارآفرینی دانشگاه ماین هایم آلمان:

در دانشکده علم مدیریت دانشگاه ماین هایم، رشته تحصیلی به نام کارآفرینی تنظیم شده که اساس تدریس آن برپایه طرح اولیه کارآفرینی می‌باشد این طرح اولیه از سه مرحله که با هم ارتباط دارند، تشکیل شده است:

- آموزش
- پژوهش و تحقیقات
- کار اشتراکی

در مرحله آموزش کلیه کارهای تحقیقاتی به طور جدی پیگیری می‌شود و نتایج حاصل از تحقیقات به صورت آموزش مطرح می‌گردد. بحث‌های آموزشی روی ایده‌های نو، پیش بینی بازار، مسائل مربوط به سرمایه گذاری، استراتژی ورود به بازار فاکتورهای موفقیت، سؤالات روحی و روانی تا مرحله تاسیس شرکت، سازماندهی شرکت و برنامه‌ریزی شخصی مطرح می‌شود (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۷۷).

ایتالیا:

این باور که آموزش یک جزء اساسی برای توسعه اقتصادی محسوب می‌شود یکی از پایه‌های تغییرات اخیر سیستم آموزشی ایتالیا محسوب می‌شود (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۱۰۸). سیستم آموزش حرفه‌ای - فنی بالاتر FIS که از اساس برای برآورده سازی نیازهای SME ها در نظر گرفته شده، یک بخش از این رفورم می‌باشد. سازمان‌های مختلف، وزارتخانه‌ها، شرکاء اجتماعی، سازمان‌های کارآفرینی و جوامع محلی در این طرح مشارکت دارند. هدف از این اقدام آموزش کارگران سطح متوسط (کارگران فنی، کارگران حرفه‌ای، کارگران ماهر و غیره) و ایجاد یک تقسیم (در طی سه سال) بر پایه طرح‌های کار مدرسه می‌باشد که بر طبق نیازهای ویژه

مدیران کارآفرین و کسانی که ایده‌های نو برای راه‌اندازی کسب و کار دارند را با اصول و مفاهیم و روشهای اداره بنگاه در واحدهای کوچک تولیدی و خدماتی آشنا می‌کند.

- اقشار و گروه‌های در سطح جامعه: این گروه شامل قشر خاصی در جامعه و یا سازمان است که برای مثال می‌تواند کارکنان یک سازمان و یا گروه ویژه‌ای در جامعه نظیر زنان سرپرست خانوار، بازنشستگان و... را در برگیرد و حتی به منظور گسترش فرهنگ و روحیه کارآفرینی در سطح وسیع با ارائه برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی می‌توان مردم را با مفهوم کارآفرینی و نقش و اهمیت آن در ابعاد فردی، منطقه‌ای، ملی و حتی بین‌المللی آشنا نمود تا در صورت تمایل به مخاطره‌پذیری و توانایی راه‌اندازی کسب و کار جدید در دوره‌های تکمیلی و تخصصی به عنوان کارآفرینان بالقوه شرکت نمایند (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ۱۴۷).

سطوح مختلف دوره‌های آموزش کارآفرینی

با توجه به این که هر یک از برنامه‌های آموزش کارآفرینی با هدف خاص برای گروه ویژه‌ای طراحی می‌گردد و شرکت کنندگان در دوره‌های مختلف نیازهای دانشی، بینشی و مهارتی متفاوتی دارند، قطعا دوره آموزشی خاصی برای افراد و گروه‌های مختلف از بعد تخصصی و علمی مورد نیاز است تا اهداف طراحی شده در شرکت کنندگان این دوره‌ها تحقق یابد. از این رو دوره‌های آموزشی را می‌توان در دو سطح «عمومی» و «تخصصی» طبقه‌بندی نمود:

دوره‌های عمومی: به طور عام برای کلیه شرکت‌های تولیدی و خدماتی ارائه می‌شود و به آموزش مجموعه‌ای از دوره‌ها در عرصه کارآفرینی به شرح زیر می‌پردازد:

- ارائه مقالات و سخنرانی‌ها و مطالب متنوع توسط اساتید، صنعتگران و کارآفرینان موفق.
  - ارائه دانش و مهارت لازم جهت تاسیس شرکت (شامل جنبه‌های قانونی، مالیاتی، سرمایه‌گذاری، انتخاب سیاست‌ها و استراتژی‌های مناسب و...) و حتی جستجوی یک اندیشه جدید به عنوان یک پروژه در ذهن شرکت کنندگان.
  - انجام پروژه‌های عملی برای ارائه طرح‌های مخاطره‌آمیز و توسعه و تکمیل آن براساس اطلاعات کسب شده در دوره قبل (طراحی سناریویی واضح برای راه‌اندازی شرکت).
  - ارائه آموزش‌های مدیریتی و مشاوره‌ای برای شرکت‌های نوپا و روبه رشد در زمینه‌های مختلف تخصصی (مانند بازاریابی، امور مالی و...) و یا برحسب نوع کار (نظیر امور تولید، خدمات و...).
  - تلفیق مفهوم مدیریت و فعالیت‌های کارآفرینانه با یکدیگر به عبارتی ایجاد مهارت و توانایی مدیریت، فعالیت‌های مخاطره‌پذیر و بدیع.
- دوره‌های تخصصی:** که مبتنی بر انجام وظایف و فعالیت‌های خاص در حوزه کارآفرینی است و در سه دسته قابل تفکیک است:
- ارائه آموزش در زمینه ایده‌سازی و نوآوری و خلاقیت و تحلیل امکان سنجی جهت توسعه مفهوم کارآفرینی جهت تولید محصول و خدمات جدید.

شناسایی شده در سطح محلی صورت می‌پذیرد (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۱۰۹).

هلند:

دولت هلند کمیته مشاوره آموزش و کارآفرینی را تشکیل داده است که وظایف آن عبارتند از:

- گسترش حمایت و آگاهی در ساختار آموزش (دانش آموزان، معلمان و مؤسسات) و جامعه کسب و کار.
- ارائه پروپوزال‌هایی برای توسعه و اجرای فعالیت‌های اساسی به منظور ارتقای آگاهی و مهارت‌های فنی.
- ارائه پروپوزال‌هایی برای حذف تنگناهایی که بر سر راه کارآفرینی (توسط دانش آموزان و معلمان) در مرحله آموزش وجود دارد و تشویق مردم برای حرکت به سوی راه‌اندازی یک کسب و کار (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۱۸۸).

مرکز بین‌المللی آموزش برای زنان

این مرکز نیز دوره‌های آموزشی را برای کارآفرینان و مدیران زن اجرا می‌نماید. دوره آموزشی «توسعه مهارت‌های کارآفرینی» در این مرکز شامل موارد ذیل می‌باشد:

- مقدمه
- کارآفرینی زن، حقایق و ارقام
- مجزا کردن اشتغال و جنسیت
- سیستم‌های حمایتی از کسب و کارها
- حمایت تأمین مالی برای شرکت‌های SME
- توسعه طرح کسب و کار BP
- استراتژی‌های بازاریابی
- توسعه نیروی انسانی
- کارآفرینان مسلط
- ساخت تیمی/پویایی‌های گروه (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۲۱۱).

سوئد:

در دهه ۹۰ افزایش قابل توجهی در زمینه ایجاد رشته‌های کارآفرینی در دانشگاه‌های سوئد دیده می‌شود. به طور عملی تمام دانشگاه‌ها و کالج‌ها دوره‌های تحصیلی کارآفرینی را در رشته‌های فنی، اقتصادی و بازرگانی ارائه می‌دهند (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۲۸۳). سوئد در زمینه آموزش حرفه‌ای تجربه بسیار خوبی دارد که با فرهنگ آنان ارتباط دارد. درصد بالایی از SMEها در فعالیت‌های آموزشی شرکت می‌کنند.

Women can

این موسسه در سال ۱۹۸۲ برای داشتن دیدگاه‌های مختلف و تبادل نظر برای زنان سوئدی شکل گرفت. این موسسه نمایشگاه Women can را سازماندهی کرده و از سال ۱۹۸۴ هر دو سال یک بار این نمایشگاه برگزار می‌شود. این نمایشگاه فرصت‌هایی را برای نمایش یک شرکت، یک انجمن یا یک ساختار رسمی و همچنین شرکت‌های

کوچک از هر نوعی که باشند و توسط زنان راه‌اندازی شده‌باشند، ارائه می‌دهد. زنان تمامی فعالیت‌ها را در گردهمایی عقاید که مرکب از صدها سمینار، بحث و غیره می‌باشد، اداره می‌کنند (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۳۰۰).

مالزی:

متولی کارآفرینی در مالزی وزارت توسعه کارآفرینی این کشور است که به معرفی آن می‌پردازیم.

- وزارت توسعه کارآفرین

با توجه به اهمیت کارآفرینی در رشد و توسعه اقتصادی وزارت توسعه کارآفرین در این کشور متولی کارآفرینی می‌باشد. ساختار این وزارتخانه به قرار ذیل است:

- توسعه کسب و کار.
- پیش فرض‌های کسب و کار.
- تامین مالی کسب و کار.
- آموزش.
- موسسه اقتصادی ایالتی.
- هیات کارآفرینی.
- مرکز منابع.
- شبکه ارتباطی وزارت توسعه کارآفرینی (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۳۸۷).
- بسته‌های برنامه‌های آموزشی کارآفرینی:
- کسب و کارهای لباس شویی‌های سکه‌ای.
- نان شیرینی.
- کیک و تزئین کیک.
- تدارکات غذا و رستوران.
- طراحی و دکوراسیون داخلی.
- گل‌فروشی.

شرکت کنندگان هم به صورت تئوری و هم عملی توسط کارآفرینان موجود در شرایط خودشان آموزش داده می‌شوند. شبکه‌هایی با مؤسسات مالی ایجاد شده‌است و خدمات مشاورتی و پیگیری را برای ۶ ماه بعد از آموزش ارائه می‌دهند (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۳۹۱).

برنامه‌هایی برای بهبود دادن کیفیت و کارایی مدیریت فعلی کسب و کارها به قرار ذیل طراحی شده است:

- ۱- برنامه توسعه کارآفرینی ۱۸ ماهه: برنامه‌ای که شامل کارگاه‌های آموزشی در اواخر هفته هر ماه می‌باشد و هر شرکت کننده دارای یک مشاور می‌باشد که ماهی یک بار خدمات مشاوره‌ای را انجام می‌دهد.
- ۲- برنامه توسعه صادرات ۱۲ ماهه: برنامه‌ای برای ترغیب کارآفرینان محلی علاقه‌مند به مخاطره پذیری در بازار جهانی.

۳- نمایشگاهها، کارگاههای آموزشی، سمینارها و کنوانسیونها. مشارکت با سایر موسسات و ساختارها در سازماندهی نمایشگاهها، کارگاههای آموزشی، سمینارهای و کنوانسیونها برای عناوین و گروههای هدف اختصاصی (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۳۹۱).

- اتحادیه زنان کارآفرین مالزی

در طی سالها مالزی شاهد افزایش تعداد زنان کارآفرین و همچنین انجمنهای زنان کارآفرین بوده است که هر کدام از این انجمنها برای یک عملکرد یا پاسخگویی به نیاز طبقه‌ای خاص به وجود آمده بودند. در سال ۱۹۹۶ روسای ۶ انجمن اصلی زنان کارآفرین گرد هم آمدند و اتحادیه زنان کارآفرین مالزی را تشکیل دادند که به موجب آن تمام انجمنهای زنان کارآفرین توانستند تحت پوشش قرار گیرند (احمد پور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳، ۴۰۵).

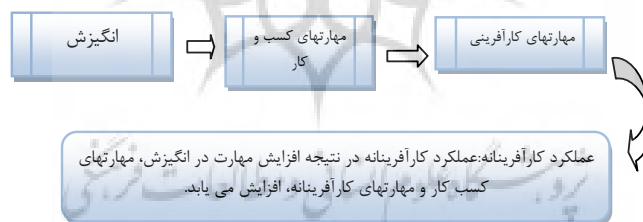
هند:

آموزش کارآفرینی در هند توسط نهادهایی که برای انجام این کار خاص شکل گرفته‌اند و بعضاً تحت نظارت دولت نیز می‌باشند انجام می‌شود. موسساتی مانند EDI، NIESBUC در سطح ایالتی، SISI در سطوح مرکزی، دانشکده‌های بازرگانی و اقتصاد دانشگاهها که درس یا دوره‌های مربوط به کارآفرینی را ارائه می‌دهند و تلاش‌های قابل ملاحظه‌ای توسط نهادهای فوق جهت اداره برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت با توجه به گروههای هدف مورد آموزش صورت می‌گیرد و در حال حاضر تحقیقات و آموزش در سطح خوبی در این زمینه انجام می‌شود. آموزش کارآموزان که می‌توانند در نقاط متعدد کشور کار کنند، اثر بخشی این آموزش‌ها را دو چندان کرده است.

مدل های نظری

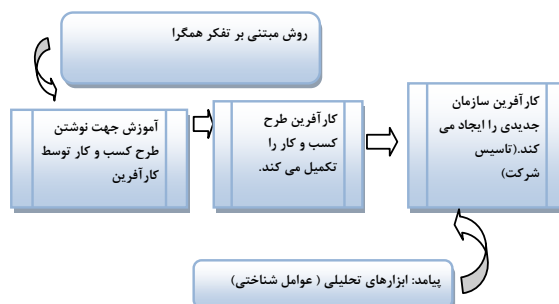
الف - مدل پیشنهادی آموزش کارآفرینی وارن و گیدتون :

اجزا و مولفه های آموزش کارآفرینی در این مدل شامل، انگیزش، مهارتهای کسب و کار و مهارتهای کارآفرینی می باشند. عملکرد کارآفرینانه در نتیجه افزایش در انگیزش و به موازات آن افزایش مهارتهای کسب و کار و مهارتهای کارآفرینی افزایش می یابد. مهارتهای کسب و کار شامل مهارتهای پایه ای نظیر آشنایی با مهارتهای قانونی ایجاد کسب و کار، توانایی نگارش طرح کسب و کار، مهارتهای مالی، مهارت های قانونی و مهارتهای بازاریابی می باشد. مهارتهای کارآفرینی نیز در این مدل شامل خطر پذیری، نوآوری و شناخت فرصت ها است.

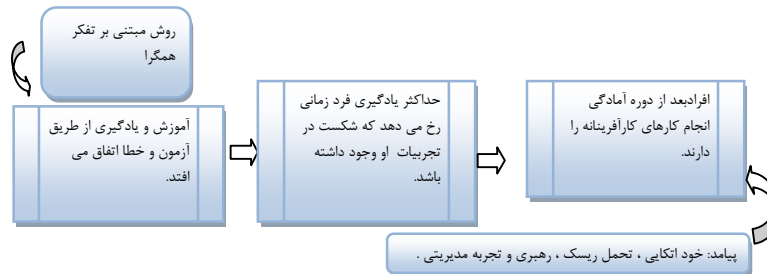
ب- یک مدل سنتی از آموزش کارآفرینی:

در این مدل کارآفرین، کسی است که تفکر همگرا داشته باشد، یعنی بتواند مجموعه ای از تفکرات به یک تفکر برسد. در این فرایند کارآفرینانه، شخص آموزش می بیند، که چگونه طرح کسب و کار بنویسد. پیامد این فرایند در آموزش کارآفرینی این است که شخص اگر چه توانایی نوشتن طرح کسب و کار را پیدا کرده و سازمان جدیدی را ایجاد می نماید ولی تکمیل طرح کسب و کار شخص از طریق دانش سطحی صورت می پذیرد.

ج- یک مدل تجربی از آموزش کارآفرینی:

در این الگو نیز تفکر همگرا مطرح است و تجربیات یادگیری از آزمون و خطا حاصل می شود. و نهایتاً فرد به یک سری یادگیری در زمینه کارآفرینی دست پیدا می کند که از آن جمله، خود اتکالی، تحمل ریسک، و تجربه مدیریتی است. (فاتح و همکاران، مدرسان دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۹)

آموزش کارآفرینی در ایران

بر اساس برنامه سوم توسعه، طرحی تحت عنوان طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه های کشور که به اختصار "کاراد" نام گرفت، تدوین و اجرای آن با نظر سازمان مدیریت وزارت علوم در دوازده دانشگاه کشور شروع و مسئولیت پی گیری اجرا و امور ستادی آن را از سوی وزارت علوم در اواخر سال ۱۳۷۹ به سازمان سنجش واگذار گردید. این امر به منظور ترویج کارآفرینی و در راستای پیشگام شدن نظام دانشگاهی در امر کارآفرینی برنامه ریزی ابلاغ گردید. طرح کاراد به منظور ترویج، پژوهش و آموزش کارآفرینان کشور و تحقق اهداف زیر در حال اجرا است:

- ترویج فرهنگ کارآفرینی و ارتقای شناخت جامعه دانشگاهی به ویژه دانشجویان نسبت به کارآفرینی و کارآفرینان و نقش آنها در رونق اقتصادی، ایجاد اشتغال و رفاه.
- ترغیب و جلب جامعه دانشگاهی به دوره های آموزشی کارآفرینی، گسترش تحقیقات در خصوص کارآفرینان، پروژه های کارآفرینی، محیط و فضای کارآفرینان و سایر زمینه های مرتبط با توجه به شرایط و مقتضیات ایران.
- صدور بخشنامه هایی به کلیه دانشگاه های کشور جهت ارائه واحدهای درسی مربوط به کارآفرینی.
- به منظور دستیابی به اهداف تعیین شده، برنامه های زیر دنبال می شود:
- برنامه ریزی محتوای آموزشی، تربیت استادان، آموزش کارآفرینی، ارائه آموزش های کارآفرینی در قالب برگزاری کلاس ها و برگزاری جشنواره کارآفرینی.
- شناسایی، انتخاب کارآفرینان برگزیده سال و برگزاری جشنواره کارآفرینی.
- انتقال دانش و دستاوردهای تحقیقاتی مرتبط با کارآفرینی از خارج به داخل کشور.
- بستر سازی و حمایت های مالی، اطلاعاتی مناسب در جهت راه اندازی فعالیت های کارآفرینی.
- کمک به ایجاد مراکز رشد (انکوباتورها) در دانشگاه های کشور. (درانی و همکاران، ۱۳۸۸، ۴۸).

انواع برنامه های آموزش های کارآفرینی در ایران

ایران با دارا بودن نیروی انسانی به عنوان یکی از عوامل موثر در تولید و ثروت اقتصادی، همانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه برای استفاده موثرتر از این نیروها تعدادی از دوره های ارائه شده در جهان را جهت آموزش کارآفرینی مورد استفاده قرار داده است، که غالباً سازمان آموزش فنی و حرفه ای متولی برگزاری این دوره ها و یا ناظر بر ارائه آنها می باشد. با توجه به شرایط اقتصاد ایران چارچوبی برای تشکیل دوره های آموزشی کارآفرینی در ایران در قالب طرح "ستاد آموزش" بعضی از متدولوژی های نظیر (CEFE) (GTZ و ILO) (KAB) و (UNVTAD) (EMPRETEC) در موسسات آموزش فنی و حرفه ای مورد بررسی قرار گرفته و همچنین برای ارائه یک دوره آموزشی برای ادغام نمودن آنها مورد توجه می باشد.

از دیگر برنامه های آموزش کارآفرینی در ایران، برنامه آموزش کارآفرینی براساس مدل NFTE^۱ است. این برنامه آموزشی متناسب با سطوح و مقاطع مختلف تحصیلی طراحی شده و محتوای آن براساس گروه های سنی مختلف تنظیم گردیده است. برنامه آموزشی NFTE را می توان به صورت دوره کوتاه مدت در یک نیمسال تحصیلی، یک ترم یا یک دوره یک

1 . National foundation for teaching entrepreneurship

صورت سازماندهی شده نیست و برنامه ها و سطح بندی آن مورد توجه قرار نمی گیرد.

- برنامه های آموزش کارآفرینی برگزار شده در صنایع کشور، عمدتاً در یک نیمروز یا حداکثر یک روز کامل بوده که این علاوه بر خستگی شرکت کنندگان، درک مفاهیم جامع و کامل راجع به کارآفرینی را ناممکن می کند. (جلیلی، ۱۳۸۹).

نهادهایی که به تناسب وظایف و رسالت خود در حمایت از نیروهایی که به صورت فردی و یا به صورت تعاونی ایجاد کننده کسب و کاری می باشند و یا خدماتی ارایه می دهند به صورت زیر دسته بندی شده اند:

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - طرح خوداشتغالی

طرح خوداشتغالی با هدف فراهم نمودن زمینه اشتغال برای افرادی که دارای توان بالقوه تولیدی بوده، اما به دلیل عدم سرمایه کافی، ابزار تولید و مکان مناسب برای عرضه تولیدات، کالا و خدمات خود در زنجیره کار و توسعه کشور قرار ندارند، مطرح شد. این طرح در سال ۱۳۶۸، با ایجاد بازارچه خوداشتغالی آغاز و در سال ۱۳۶۹ به منظور استمرار طرح، دفتر خوداشتغالی در وزارت کار و امور اجتماعی تاسیس شد.

وزارت جهاد کشاورزی

در وزارت جهاد کشاورزی «سازمان ترویج و تحقیقات کشاورزی» و «سازمان مرکزی تعاون روستایی» در زمینه کمک به تولیدات روستایی اقدامات انجام می دهند و برخی از آنان دفاتری ویژه زنان روستایی در محدوده فعالیت های خود تشکیل داده اند (شاه حسینی، ۱۳۸۵، ۱۸۹).

بانک کشاورزی

بانک کشاورزی تنها بانک تخصصی در بخش کشاورزی است که در جهت تأمین نیازهای اعتباری تولیدکنندگان فعالیت می کند. این بانک علاوه بر اعطای تسهیلات به تولیدکنندگان و کشاورزان اعم از زن و مرد دو طرح ویژه برای زنان روستایی به اجرا گذاشته است:

- طرح حضرت زینت کبری (س)
- طرح ایران

وزارت تعاون سابق - گروه تعاونی های زنان، جوانان و

آموزشگاهی

تعداد شرکت های تعاونی زنان ۳۵۸۶ شرکت می باشد که دارای ۳۰۱/۳۹۴ عضو است که از این تعداد ۲۲۱/۱۶۲ نفر زن می باشند.

سایر سازمان ها

سازمان ها و نهادهای زیر نیز هر یک به افراد تحت پوشش خود از جمله زنان خدمات محدودی در زمینه اشتغال زایی ارایه می دهند.

- سازمان صنایع دستی
- سازمان بهزیستی
- کمیته امداد

ساله کارآفرینی آموزش داد. برنامه آموزشی KAB که پیشتر به آن اشاره شد؛ از دیگر برنامه های ارائه شده در ایران می باشد؛ و شامل یک سری از مواد آموزشی برای آموزش کارآفرینی است. هدف کلی KAB کمک به ایجاد یک فرهنگ کسب و کار می باشد. سیستم آموزش "KAB" برای تأمین مواد درسی ضروری معلمان و مربیان در یک دوره ۱۲۰ ساعته طراحی شده است. این بسته آموزشی شامل یک کتابچه راهنمای مربی و هشت عنوان درسی است هر عنوان یک بخش اصلی از کارآفرینی را معرفی می نماید و به چندین موضوع تقسیم می شود. هر عنوان درسی که به عنوان یک بسته مستقل طرح ریزی شده است و پیش نیاز عنوان دیگر نمی باشد.

نقاط قوت دوره های آموزش کارآفرینی در ایران

- با توجه به دوره های معدودی که برگزار شده، به نظر می رسد که استقبال مطلوبی از این دوره ها به عمل آمده است این ناشی از مطالعات موردی و وجود خلاء در این زمینه، در موسسات آموزشی و صنعتی است.
- در برخی از برنامه های آموزشی، تعدادی از استادان، از مطالعات موردی (Cases)، مثالهای بومی و همچنین ابزار سمعی و بصری (همانند فیلم های ویدئویی)، استفاده کرده اند که تأثیر زیادی در جلب توجه و رضایت شرکت کنندگان دوره ها داشته است.
- از آنجا که اکثر استادان دوره ها، دارای سوابق مدیریتی مراکز صنعتی بوده اند، ارتباط با مخاطبین و شرکت کنندگان دوره ها نسبتاً خوب بوده است و تجربه عملی آنها و بازگویی تجربه های عملی برای شرکت کنندگان، درک مفاهیم کارآفرینی را آسان کرده است.
- از طرف مراکز صنعتی و آموزشی کشور درخواست زیادی مبنی بر برگزاری این دوره های آموزش کارآفرینی می شود که ناشی از خلاء در این زمینه است.

نقاط ضعف دوره های آموزش کارآفرینی در ایران

- در برگزاری دوره های آموزش کارآفرینی باید از روشهای مختلف تدریس استفاده کرد، روشهایی همچون: روش کلاسی، سمینار، سخنرانی، کارگاهی و... متناسب با موضوعات به کار گرفته شود، ولی دوره های آموزش کارآفرینی در ایران، صرفاً به صورت سخنرانی بوده و از تنوع روش برخوردار نیست.
- منابع آموزشی و کمک آموزشی در زمینه کارآفرینی در کشور هنوز به حد نصاب مطلوب نرسیده است، به طوری که تعداد کتب موجود از ۴۰ عنوان تجاوز نمی کند و تعداد مقالات علمی - پژوهشی نیز کم است. بنابراین استادان و شرکت کنندگان در دوره ها، منابع اطلاعاتی اندکی در اختیار دارند.
- برنامه های آموزش کارآفرینی در مراکز آموزشی و صنعتی به

- مرکز امور مشارکت زنان (شاه حسینی، ۱۳۸۵، ۱۹۲).

برنامه های آموزش کارآفرینی زنان سرپرست خانوار سازمان بهزیستی

الف) عنوان کارگاه: ارتباط موثر و فنون مذاکره:

سرفصل های آموزشی ارائه شده در دوره:

- مفهوم ارتباط و شیوه های آن
- کار گروهی (ویژگی های یک پیام اثر بخش / طراحی یک پیام اثر بخش)
- کار گروهی (رسم نمودار ارتباطات گروهها)
- چشم انداز، بیانیه، ماموریت و ارزشها
- بارش افکار درباره مفهوم مذاکره و تعریف مذاکره
- با پنجره جوهری آشنا شویم
- تمرین مذاکره (با تکیه بر سناریوی آماده شده برای کارگاه)
- گفت و شنود درباره روش های به کار رفته در تمرین
- ویژگی های مذاکره کننده
- درباره تکنیک های مذاکره بیشتر بدانیم
- مطلبی درباره پایان مذاکره
- ارزیابی کارگاه.

مدت زمان کارگاه : ۲ روز

مشخصات شرکت کنندگان: کارشناسان و اعضاء گروههای همیار .

اهداف و انتظارات از دوره:

کسب مهارت های ارتباطی مفید و موثر

یادگیری نحوه تشکیل و کار با گروه همیار و تداوم آن

یادگیری راه های ایجاد خلاقیت و بالا بردن اعتماد به نفس

در راستای افزودن بر غنای متن، مصاحبه ای باتنی چند از

صاحب نظران حوزه توانمندسازی صورت پذیرفته است که مشروح آنها به شرح زیر آمده است.

مصاحبه ها :

آقای سید عبدالله عمادی (معاون رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)

آقای عمادی در پاسخ به این سوال که در حال حاضر مشکلات آموزش کارآفرینی در سازمان بهزیستی کدامند؛ بیان نمودند که تا یکی دو سال اخیر، آموزش های کارآفرینی یا در سازمان بهزیستی وجود نداشته و یا اگر هم وجود داشته؛ موردی و خاص بوده است. همچنین افزودند آموزش های کارآفرینی در شرایط فعلی با توجه به تأکید دولت بر سیاست های اشتغال زایی، دارای اهمیت و ضرورت دوچندان می باشد. و در ادامه بیان نمودند که اگر بخواهیم یک برنامه ریزی در این زمینه داشته باشیم؛ ابتدا می بایست مشخصات و ویژگی های جامعه هدف سازمان بهزیستی را بشناسیم و از آنجا که در این سازمان، ارتباط سیستماتیک میان سازمان و افراد تحت پوشش وجود ندارد لذا امکان تفکیک افراد در زمینه چگونگی دریافت این آموزشها نیز نمی باشد.

مشکل بعدی، فقدان مددکاری تخصصی در زمینه اشتغال است. به نظر آقای عمادی، سازمان بهزیستی در حوزه اشتغال و کارآفرینی نیازمند مددکاری تخصصی اشتغال است. در حال حاضر سازمان بهزیستی یک مددکار برای حوزه ها و مشکلات متعدد دارد در صورتی که یک مددکار تخصصی یک حوزه است که می تواند نیازهای خاص آن حوزه را شناسایی کند. به عنوان مثال این مددکار تخصصی اشتغال است که می تواند نیازهای آموزشی افراد در زمینه اشتغال، محتوای منابع آموزشی در این زمینه و غیره را شناسایی نماید.

نظرشان درباره تشکیل کمیته کارآفرینی جهت افراد تحت پوشش سازمان های حمایتی (کمیته امداد و سازمان بهزیستی) آنست که یک کمیته هدایتگر در این خصوص می بایست با همکاری دفتر کارآفرینی این وزارتخانه تشکیل شود تا به طور ویژه اقداماتی در جهت کارآفرینی در سازمانهای حمایتی صورت پذیرد.

ایشان یکی از الزامات اصلی آموزش های موثر کارآفرینی در سازمان بهزیستی را کاربردی بودن این آموزشها و تطابق آن با نیاز بازار و شرایط افراد تحت پوشش دانستند. از دیگر الزامات این آموزشها، فرهنگ سازی در این زمینه است.

در خاتمه در پاسخ به این سوال که چه اقداماتی موجب اثر بخشی آموزشهای کارآفرینی در سازمان بهزیستی می شود؛ بیان کردند؛ تمام مدیران سازمان بهزیستی در استانها می بایست یک مشاور کارآفرینی داشته باشند. آموزشها نباید خیلی بلند مدت باشند چرا که موجب دلزدگی در مخاطبان می گردد افرادی که در دوره های کارآفرینی شرکت می کنند بایستی خیلی زود نتایج شرکت در دوره ها را لمس نمایند .

علاوه بر این ما در حال حاضر می توانیم از هم افزایی بوجود آمده منتج از ادغام سه وزارتخانه بیشترین بهره را در این زمینه ببریم. و به نوعی همکاری سایر دستگاهها را در این مجموعه ای که شکل گرفته داشته باشیم.

آقای پرویز زارعی (مدیر کل دفتر حمایتی و توانمند سازی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)

آقای زارعی در خصوص سوالی که در مورد مشکلات آموزش کارآفرینی در سازمان بهزیستی پرسیده شد پاسخ دادند که نبود یک پروتکل و برنامه آموزشی بلند مدت یکی از مشکلات آموزش کارآفرینی در این سازمان محسوب می شود و در ادامه افزودند اگر برنامه ای هم هست کوتاه مدت و مقطعی است. یکی دیگر از مشکلات به زعم ایشان عدم پیگیری نتایج دوره های آموزشی است. همچنین ناپایداری مجریان و دست اندرکاران این امر نیز یکی از مشکلات این حوزه محسوب می شود. این مسائل باعث می شود که دوره های آموزشی رها شود. کسی کاری به ادامه و نتیجه آن نداشته باشدو ارزیابی های بعدی صورت نگیرد.

آقای زارعی در پاسخ به سؤال الزامات آموزشی در این سازمان چه مواردی باید باشد؟ پاسخ دادند : در ابتدا باید شرکت کنندگان بر

موفق، نماینده استاندارد سازی آموزشهای موسسه کار و تأمین اجتماعی و سایر افراد مرتبط دانستند.

در پاسخ به سوال چه اقداماتی موجب اثر بخشی آموزشها می شود بیان کردند اگر مدل و فرایند آموزشی طراحی و اجرا شود آموزشها می تواند اثر بخش تر باشد. این فرایند و مدل باید مبتنی بر نیاز مخاطبان باشد. مدل و فرایند پیشنهادی ایشان به شرح ذیل است:

ابتدا فراخوان عمومی در میان جامعه هدف بعمل آید؛ سپس برای افراد شرکت کننده در کلاس ها مطالب و آموزشهای پیش نیاز دوره ارائه گردد. پس از آن، استعداد سنجی و رغبت سنجی از افراد آموزش دیده جهت ورود به مرحله بعد صورت گیرد. در این مرحله افرادی که در آزمون پذیرفته شدند در کلاسهای آموزش های عمومی کارآفرینی شرکت می کنند. دوره آموزشی مذکور می بایست مبتنی با نیاز و تقاضای مخاطبان باشد. این افراد طی دوره شامل دو دسته می شوند: (۱) افرادی که دارای ایده هستند. (۲) افرادی که ایده ای ندارند. برای گروه اول باید دوره پرورش ایده های خام ارائه گردد. و برای گروه دوم، دوره S از دوره های SIYB ارائه گردد که افراد در این دوره به ایده برسند. افراد دارای ایده باید دوره کارآموزی ببینند. بعد از مرحله کارآموزی افراد باید وارد مرحله کارآفرینی هدایت شده (انکوباتور) شوند. بعد از این مرحله، مرحله صدور کارآفرین و شروع کسب و کار آغاز می گردد. بعد از این مرحله سازمان بهزیستی می بایست مرحله خوشه سازی و شبکه سازی کسب و کارهای ایجاد شده در قالب لیزینگ صورت پذیرد. لازم به ذکر است که افراد موفق که در این دوره ها آموزش دیدند می توانند به عنوان سوپروایزر در کنار مربیان ارشد فعالیت نمایند.

آقای دکتر محمد علی ایوبی (دبیر ستاد اشتغال سازمان بهزیستی)

ایشان در پاسخ به این سوال که به نظر شما در حال حاضر مهمترین مشکلات آموزش کارآفرینی در سازمان بهزیستی کدامند؟ پاسخ دادند: اولین مشکل ما اینست که جامعه هدف آموزشها در سازمان بهزیستی شناسایی نشدند از نگاه ایشان دو گروه افراد در سازمان وجود دارند: ۱- گروهی که آمادگی جهت کارآفرینی را دارد. ۲- گروهی که نمی تواند وارد عرصه کارآفرینی شود. وی افزودند که در حال حاضر فرایند تعریف شده ای برای شناسایی این افراد و تفکیک آنان از همدیگر وجود ندارد.

مشکل دوم آن است که به فرض شناسایی افراد دارای آمادگی ورود به عرصه کارآفرینی، این افراد دارای مشکل فرهنگی می باشند مشکل آنان عبارتست از عدم اشتیاق به کار و وابستگی آنان به سازمان و عدم برخورداری از روحیه استقلال طلبی در میان این افراد می باشد. مشکل سوم آنست که افراد پس از طی دوره های عمومی بر حسب شرایط و نوع کسب و کار خود نیازمند دریافت آموزش های تخصصی تری می باشند که در اینجا نیز فرایندی جهت تفکیک این افراد وجود ندارد.

مشکل چهارم عدم هماهنگی های فرا بخشی جهت ایجاد اشتغال و

اساس شرایطی نظیر سن و جنس و تحصیلات و غیره تفکیک شوند و سپس آموزشهای متناسب با شرایط هر گروه بدانها ارائه گردد. یکی دیگر از الزامات این دوره ها از نگاه ایشان مورد تأیید سازمان فنی و حرفه ای بودن آموزشها و دوره هاست به این خاطر که افراد جهت اخذ وام از بانک ها، گاهی اوقات ملزم به ارائه مدرک و گواهی از سازمان حرفه ای بودند که در صورت تأیید نبودن آموزشهای فراگیران از سوی سازمان مذکور، افراد تحت پوشش دچار مشکلاتی در فرایند اداری اخذ وام شدند. یکی دیگر از الزامات آموزشها آنست که متناسب با شرایط بازار کار و تحولات تکنولوژیکی روز باشد.

نظر ایشان در خصوص تشکیل کمیته کارآفرینی در راستای توانمندسازی و اشتغال افراد تحت پوشش آنست که تشکیل این کمیته در سطح ملی می تواند گام هایی اساسی در جهت آموزشهای کارآفرینی و اشتغال بردارد البته به شرط آنکه از نظرات دست اندرکاران اشتغال افراد در سطح استانها نیز بهره گیری نماید.

ایشان در پایان در پاسخ به این سؤال که چه اقداماتی موجب افزایش اثر بخشی آموزشها می شوند؟ پاسخ دادند: بر اساس تحقیقی که حدود ۳ سال بر روی زنان سرپرست در شهر اراک انجام پذیرفت نشان داده است که طراحی هرنوع برنامه و یا طرح توانمند سازی زنان سرپرست خانوار بدون در نظر گرفتن مشکلات این گروه از زنان در خانواده کاری عبث و بیهوده است. لذا در ارائه آموزشهای کارآفرینی ابتدا زنان و دختران خود سرپرست در اولویت قرار گیرند چراکه آموزشها برای این گروه از زنان به دلیل دارا بودن مشکلات کمتری در مقایسه با گروه کارآفرینی به زنان سرپرست خانوار قبل از ارائه آموزشهای کارآفرینی باید سیستمی طراحی شود که با ابزار پرسشنامه به شناسایی مشکلات این افراد در خانواده بپردازد و سپس همزمان با ارائه آموزشها، در جهت رفع مشکلات احصاء شده آنان نیز گام های مؤثر برداشته شود که در غیر این صورت این آموزشها نتایج دلخواه را در بر نخواهند داشت.

آقای مسلم خانی (مشاور معاون توسعه اشتغال و کارآفرینی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)

ایشان در پاسخ به این سوال که مشکلات آموزش کارآفرینی در سازمان بهزیستی کدامند پاسخ دادند در حال حاضر بزرگترین ضعف ما اینست که نتوانستیم افراد جامعه هدف در این سازمان را برای پذیرش آموزشها آماده سازیم. همچنین در این سازمان مخاطب آموزشها شناسایی نشدند و آموزشها بر اساس شرایط مخاطبان نمی باشد و بعلاوه آنها برای شرکت در این دوره ها تشویق و ترغیب نشدند. و یکی دیگر از مشکلات در این حوزه آنست که پشتیبانی مالی پس از دوره نداریم. وی تهیه محتوای آموزشی به تناسب تقاضای مخاطبان را از الزامات این آموزشها برشمردند.

ایشان افزودند ما نیازمند یک کمیته راهبری آموزش هستیم که اعضای این کمیته ملی را نیز شامل: نماینده دفتر پیشگیری و توانمند سازی و سایر دفاتر مرتبط این وزارتخانه، یک زن سرپرست خانوار کارآفرین

کارآفرینی افراد تحت پوشش سازمان است. مشکل پنجم آن است که تمامی حمایت های قانونی و اعتباری و ... در مرحله راه اندازی کسب و کار است و به توسعه کسب و کارها نمی پردازد. مشکل ششم آن است که به فرایند کارآفرینی در کارآفرینی (ارائه طرح های خلاقانه جهت توسعه و ارتقاء طرح های در حال اجراء) پرداخته نمی شود. مشکل هفتم آن است که آموزش ها در سازمان فنی و حرفه ای برای همگان یکسان است. همچنین آموزشها در سازمان مذکور به طور عمده معطوف به کارفرماست تا کارآفرین. ایشان در پاسخ به این سوال که الزامات آموزش کارآفرینی در سازمان کدامند پاسخ دادند: ما در ابتدا می بایست نظام کارآفرینی را با توجه به شرایط جامعه هدف سازمان بهزیستی تدوین نمائیم. سپس تمامی دستگاه های مرتبط با امر اشتغال می بایست در فرایند اشتغال و کارآفرینی، همکاری موثری با سازمان داشته باشند. الزام سوم آن است که، از آنجا که کارآفرینی در میان جامعه هدف سازمان بهزیستی در مقایسه با سایر افراد جامعه هزینه های بیشتری در بر دارد، اعتبارات مربوط به این بخش نیز می بایست تأمین گردد. و نکته آخر آن است که هر اندازه هم اگر بتوانیم از ظرفیت های اعتباری دولت استفاده نمائیم همچنان نیازمند اعتبارات بیشتری خواهیم بود که این بخش از اعتبارات می تواند از بخش های غیر دولتی و خصوصی جذب شوند. نظر ایشان در خصوص تشکیل کمیته کارآفرینی جهت افراد تحت پوشش سازمان های حمایتی آنست که یکی از الزامات اجرایی شدن نظام کارآفرینی، تشکیل ساختار اجرایی و کمیته ای برای آن است. ایشان در پاسخ به این سوال که چه اقداماتی موجب اثر بخشی آموزشهای کارآفرینی خواهند بود پاسخ دادند: تمامی آموزشها باید معطوف به بازار باشد این آموزشها به سه دوره بازار یعنی بازار در گذشته، بازار در وضعیت فعلی و بازار در آینده بپردازد. آموزشی اثر بخش است که گذشته موفق بازار را احیا و وضعیت فعلی بازار را ارتقاء و بهبود بخشد و وضعیت آینده بازار را نیز پیش بینی و ایجاد نماید.

یافته ها:

- همان طور که قبلا نیز اشاره شد در ایران تاکنون نهادی برای توسعه کارآفرینی به گونه ای که در عملکرد سایر کشورها مشاهده شد، شکل نیافته و برخی از نهادهای دولتی در سطح محدود و برخی از سازمان های غیردولتی در سطح بسیار محدودتر اقداماتی در جهت حمایت از نیروهای خوداشتغالی و کارآفرینی انجام می دهند.
- نهادهای دولتی کشور هیچ یک سر فصل معینی تحت عنوان کارآفرینی در برنامه های خود تاکنون در نظر نداشته اند، به همین نسبت برای زنان کارآفرین نیز برنامه ای مشاهده نشده است و تنها در سطح محدودی مبادرت به اعطای تسهیلات مالی از محل تبصره های قانون بودجه و در سطح محدودتر اجرای برنامه های آموزشی برای خود اشتغالان و از جمله زنان خوداشتغال نموده اند.
- سازمان های غیردولتی نیز به دلایلی که پیشتر ذکر شد نتوانسته اند تاکنون نقش اثرگذاری در زمینه گسترش فعالیت های اقتصادی اجتماعی زنان به ویژه کارآفرینی ایفا نمایند.
- از متدلوژی هایی نظیر (GTZ و ILO) KAB و (UNVTAD) EMPRETEC در موسسات آموزش فنی و حرفه ای مورد جهت آموزش کارآفرینی در ایران استفاده گردید.
- از دیگر برنامه های آموزش کارآفرینی در ایران: برنامه آموزش کارآفرینی براساس مدل NFTE است.
- منابع آموزشی و کمک آموزشی در زمینه کارآفرینی در کشور هنوز به حد نصاب مطلوب نرسیده است.
- برنامه های آموزش کارآفرینی در مراکز آموزشی و صنعتی به صورت سازماندهی شده نیست و برنامه ها و سطح بندی آن مورد توجه قرار نمی گیرد. لذا آموزشها می بایست سازماندهی شده و هدفمند و بر اساس شرایط دریافت کنندگان آموزش باشد.
- کارآفرینان بالقوه ایرانی بیش از کارآفرینان سایر اقتصادهای عضو پیش از راه اندازی کسب و کار به پشتیبانی و حمایت سیستم آموزشی نیاز دارند.
- ایرانی ها با وجود برخورداری از قابلیت های کارآفرینانه قادر به تشخیص فرصت های کارآفرینانه نیستند. برای حل این معضل می توان از طریق آموزش " تشخیص فرصت های کارآفرینانه " و تقویت هوشیاری کارآفرینانه به ویژه

نرخ کارآفرینی فرصت گرا را در ایران ارتقاء داد.

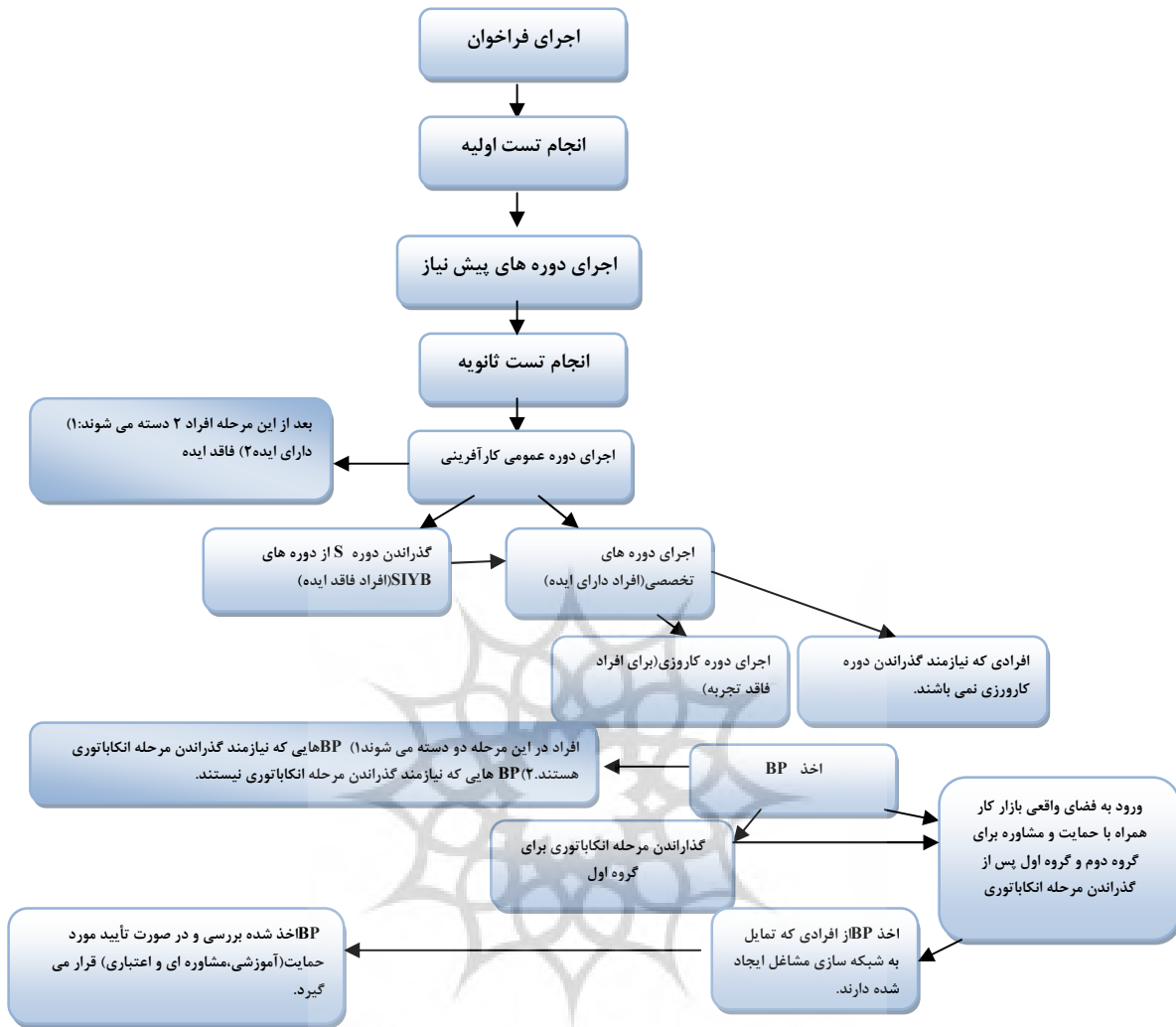
- مصاحبه های انجام شده حاکی از آنست که در سازمان بهزیستی کشور نیز آموزش کارآفرینی منسجم و سازمان دهی شده ای که مطابق با شرایط زنان سرپرست خانوار باشد؛ تا کنون ارائه نشده است. لذا آموزشها باید مطابق شرایط افراد و منسجم و هدفمند و مطابق با تقاضای افراد تدوین و طراحی گردد.
- تشکیل کمیته ملی نظام کارآفرینی جهت افراد جامعه هدف نهادهای حمایتی ضروری به نظر می رسد.

در خصوص زنان سرپرست خانوار تحقیقات نشان داده است که:

- زنان سرپرست خانوار می توانند جزء کارآفرینان بالقوه در نظر گرفته شوند.
- زنان سرپرست خانوار هم از حیث مادی و هم از حیث روانی و عاطفی دارای مشکل بوده و استرس و اضطراب بیش تری را تجربه می کنند.
- گروه عمده ای از این زنان با فقر، ناتوانی، بی قدرتی به ویژه در امور اقتصادی روبه رو هستند به طوری که عزت نفس و سلامت روانی آنان را مختل و زمینه ابتلا به افسردگی و سایر اختلالات را فراهم می سازد. لذا ارائه آموزش های پیش نیاز (قبل از ارائه آموزش های کارآفرینی) نظیر ارائه مهارت های فردی و اجتماعی الزامی به نظر می رسد.
- زنان سرپرست خانوار از نظر سطح تحصیلات، اکثرا بی سواد و یا کم سواد هستند. لذا ارائه آموزش های عمومی و تخصصی کارآفرینی می بایست براساس شرایط آنان (نظیر سطح تحصیلات و ... افراد تحت پوشش) ارائه شوند. و انجام آزمون های استعداد سنجی و رغبت سنجی جهت ورود افراد به مرحله دریافت آموزشهای کارآفرینی ضروری به نظر می رسد.
- اکثر زنان سرپرست خانوار تحت پوشش فاقد هرگونه مهارت حرفه ای و شغلی می باشند.
- فضاهای کارآموزی و کارآفرینی جهت زنان سرپرست خانوار می بایست گسترش یابد و مهارت های شغلی، کارآفرینی و اشتغال خانگی به این افراد آموزش داده شود.
- آموزش های کارآفرینی که به افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی ارائه می شوند به دلایل زیر موفق نمی باشند:
  - ۱- آموزشی که ارائه می گردد جامعه مخاطب آن (مددجویان) با تحصیلات پایین و فاقد تحصیلات دانشگاهی می باشد و درگیری های شناختی چندانی به لحاظ ضرورت اهمیت آموزش و یا کاربردی کردن آن احساس نمی کنند
  - ۲- شیوه های آموزش نامناسب و یا مدرسان نا کارآمد می باشند. لذا در انتخاب مدرسان باید دقت شود و همچنین در صورت امکان کارآفرینان بالقوه توسط کارآفرینانی مشاوره گردند و یا آموزش ببینند که شرایط زندگی مشابه آنان داشته اند.
  - ۳- محتوای آموزشی مناسب جامعه هدف نبوده است.

پیشنهادات:

- در تحقیقات پیشنهاد گردید نوع آموزش ها، شیوه آموزش ها، مربیان، سطوح مختلف توانایی یادگیری شرکت کنندگان، انگیزه و علاقه آنها، سطح تحصیلات و تغییر رویکردهای فعلی مورد تاکید قرار گیرد.
- وجود افراد مشاور شغلی تمام وقت در سطوح اداری سازمان های حمایتی به منظور برقراری ارتباط و هدایت نظام مند و کشف فرصت ها توسط مددجویان لازم به نظر می رسد.
- قبل از ارائه آموزشهای کارآفرینی وضعیت زنان سرپرست خانوار در خانواده و مشکلات آنان احصاء گردد و در جهت رفع یا کاهش آن گام هایی برداشته شود.
- استفاده از توان بخش خصوصی و NGOs می تواند گام بلندی در راستای ارائه آموزش های موثر کارآفرینی به افراد باشد.

کار و جامعه

منابع:

۱. احمد پور داریانی، محمد، تعاریف، نظریات و الگوها، پردیس ۵۷، تهران ۱۳۷۸.
۲. احمد پور داریانی محمود، شیخان، ناهید، رضازاده، حجت اله، تجارب کارآفرینی در کشورهای منتخب، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۸۳.
۳. تاتینا بلداجی ام لیللا، فروزان آمنه، رفیعی حسن، کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور و زنان شاغل خدماتی فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم شماره ۴۰، بهار ۱۳۹۰.
۴. حسن مرادی، نرگس، مدیریت کارآفرینی، موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت، کرج ۱۳۸۵.
۵. درانی کمال، مرادی پردنجانی، مبینی و اصول کارآفرینی، دانشگاه هرمزگان بهار ۱۳۸۸.
۶. زالی محمد رضا، رضوی مصطفی، یدالهی فارسی جهانگیر، کرد نایب اسداله، ارزیابی وضعیت کارآفرینی در ایران بر اساس نتایج برنامه سال ۲۰۰۸ دیده بان جهانی کارآفرینی GEM؛ موسسه کار و تأمین اجتماعی ۱۳۸۹-۷-شاه حسینی، علی، کارآفرینی تهران نشر آبیژ، ۱۳۸۵.
۷. فاتح، بهرام، دانا، شهرز، حامد، هوشنگ، الگوی کارآفرینی در نظام آموزش عالی ایران، مدرسان دانشگاه آزاد اسلامی - واحد گرمی، ۱۳۸۹.
۸. قلی پور آرین، رحیمیان اشرف، رابطه عوامل اقتصادی، فرهنگی و آموزشی با توانمند سازی زنان سرپرست خانوار، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم شماره ۴۰، بهار ۱۳۹۰.
۹. کریمی، یداله، شناسایی عوامل موثر بر موفقیت طرح های خودکفایی و اشتغال زایی مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) با رویکرد کارآفرینی اجتماعی. جهت اخذ رساله کارشناسی ارشد، دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، ۱۳۸۹.
۱۰. محمدی، زهرا. زنان سرپرست خانوار، روابط عمومی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، تهران بهمن، ۱۳۸۵.